

Joanna Wyzlic

Traktat z Kuronią z 28 grudnia 1229 roku

Meritum 3, 163-167

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TRATKAT Z KURONIĄ Z 28 GRUDNIA 1229 ROKU

Opracowanie i tłumaczenie Joanna Wyźlic

Znany jest powszechnie traktat dzierzgoński z 7 lutego 1249 r.¹. Osobliwość jego polega m.in. na tym, że jest konsekwencją rozmów prowadzonych między chrześcijanami a poganami. Takich układów jest jednak więcej, a jednym z nich jest przedstawiony i przetłumaczony poniżej traktat z Kurami (Kuronami)². Na temat tej umowy można znaleźć lakoniczne wzmianki³, co tym bardziej skłoniło autora do jej przetłumaczenia.

¹ *Preussisches Urkundenbuch. Politische Abteilung*, hrsg. K. Philippi, C.P. Wölky, Bd. I, t. 1, Nr. 218, Königsberg 1882, s. 158–165; *Codex diplomaticus Warmienses oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands*. Bd. I: *Urkunden der Jahre 1231–1340*, hrsg. J.M. Saage, C.P. Wölky, No. 19, Mainz 1860, s. 28–41; *Skarbiec diplomatów papieżkich, cesarskich, krolewskich, książęcych; uchwał narodowych, postanowień różnych władz i urzędów posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi Kijowskiej i ościennych krajów*, t. I, zebrał i treść opisał I. Daniłowicz, wyd. J. Sidorowicz, Wilno 1860, N. 111, s. 73–75.

² *Liv-, Esth-, und Curländisches Urkundenbuch* (dalej: *LU*), hrsg. F.G. Bunge, Bd. I (1093–1300), Reval 1853, Nr. CIII, s. 134–136, Nr. 117, s. 28; *Scriptores Rerum Livonicarum. Sammlung der wichtigsten Chroniken und Geschichtsdenkmale von Liv-, Esth- und Kurland* (dalej: *SRL*), Bd. I, Riga-Leipzig 1853, Nr. XLVI a., s. 395–396.

³ Zob. m.in. J.M. Schrodh, *Christliche Kirchengeschichte*, Bd. XXV, Leipzig 1797, s. 308; *Allgemeine Kirchengeschichte. Enthält die Kirchengeschichte von Jahre*, s. 623; A.H. Berault-Bercafel, *Geschichte der Kirche. Von dem Tode des heil. Bernardus im Jahre 1153 bis auf das erste allgemeine Concilium zu Lyon im Jahre 1245*, Bd. XII, Wien 1795, s. 495; T. Narbutt, *Dzieje starożytne narodu litewskiego*, t. III (*Pamiętki i wypadki historyczne od wieku szóstego po wiek trzynasty, tudzież rzeczy odnoszące się do Prussyi, Łotwy, zakonów rycerskich*), Wilno 1838, nr 767, s. 485–491; J.I. Kraszewski, *Litwa. Starożytne dzieje, ustawy, język, wiara, obyczaje, pieśni, przysłowia i podania itd.*, t. II, Warszawa 1850, s. 34–35.

**BALDUIN VON ALNA⁴ SCHLIESST MIT EINEM THEILE
DER CUREN EINEN VERTRAG ÜBER DIE ANNAHME
DES CHRISTENTHUMS, D. 28. DECBR. 1229.**

Frater B(alduinus), monachus Alnensis, domini Othonis cardinalis, sedis apostolicae legati, poenitentiarius ac nuntius, omnibus Christi fidelibus in perpetuum. Cum, inspirante gratia spiritus sancti, ubi, quando, atque quantum vult, Lammechinus rex, et pagani de Curonia, de terris Esestua⁵, scilicet Durpis, et Saggara⁶, et Kiligundis, quarum haec sunt nomina: Thargolara (Thargolae)⁷, Osua, Langis, Venelis, Normis, Kiemala, Pügawas (Pygawas) Sarnitus, Riwa, Saceze (Sauge), Edualia, Aliswanges, Arduus, Alostanotachos, et de aliis Kiligundis⁸, villis ex utraque parte Winda⁹ sitis, offerrent se ad fidem Christi suscipiendam, terras suas, se et obsides suos per manum nostram ad manus domini papae conferentes; omnimodae eiusdem ordinationi stare perpetuo promiserunt. Nos vero, domini papae vices in hac parte agentes, de communi consilio ecclesiae Rigensis, abbatis de Dunemunde, mercatorum omnium, militum Christi, peregrinorum, ac civium Rigensium, tale cum eis pactum inivimus, et firmavimus conditionem, videlicet, quod in continenti sacerdotes recipient, auctoritate nostra sibi destinandos, honeste in necessariis procurabunt eos, et eisdem, tanquam veri Christiani, in omnibus obedient, et eorundem per omnia salutaribus monitis acquiescent; ab hostibus eos, sicut se ipsos, defendent; ab eisdem omnes, tam viri, quam mulieres et infants, sacri regenerationem baptismatis indilate recipient, et aliorum ritus Christianorum observabunt. Episcopum autem, do-

⁴ Baldwin, zakonnik z flamandzkiego klasztoru w Alna, szerzej: E. Seraphim, *Geschichte von Livland*. Bd. I: *Das livländische Mittelalter und die Zeit der Reformation (bis 1582)*, Göttingen 1906, s. 69 i n.

⁵ Esestua to nazwa ziemi Bandowe stosowana do połowy XIII w. – F. Bujak, *Wenedowie na wschodnich wybrzeżach Bałtyku*, Gdańsk 1948, s. 29.

⁶ A. Bielenstein zredukował te trzy nazwy (Esestua, Durpis, Saggara) do dwóch, uznając że *Esestua*, scilicet *Durpis* to późniejsze *Bihavelanc*, a *Saggara* to późniejsza Winda. – A. Bielenstein, *Die Grenzen des lettischen Volksstammes und der lettischen Sprache in der Gegenwart und im 13. Jahrhundert*, Hannover-Döhren 1973, s. 178–179.

⁷ W nawiasach zostały umieszczone przypisy wprowadzone przez redaktora *LU*.

⁸ Według A. Bielensteina terminy *Kiligundae* i *villae* mają równoznaczne znaczenia. Autor dokonując analizy językoznawczej słowa *Kiligundae* przytacza znaczenia estońskie (*kiblkond* – parafia), fińskie (*kiblakunta* – rejon, okręg). – A. Bielenstein, op. cit., s. 272–273.

⁹ Rzeka Windawa (niem Windau) zob. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. XIII, red. B. Chlebowski, Warszawa 1880–1914, s. 212.

**BALDWIN VON ALNA ZAWIERA Z CZĘŚCIĄ KURONII
UKŁAD O PRZYJĘCIU CHRZEŚCIJAŃSTWA,
DNIA 28 GRUDNIA 1229.**

Brat Baldwin, zakonnik z Alna, Kardynała Ottona, legata stolicy apostolskiej wysłannik i penitencjariusz wszystkich na zawsze wierzących w Chrystusa. Kiedy natchniony łaską ducha świętego, gdzie, kiedy i ile zechce, król Lammechin i poganie z Kuronii, z ziemiami Bandowe, to jest Durben i Saggara, i parafiami/okręgami, których to są nazwy: Thargolara (Thargolae), Osua, Langis, Venelis, Normis, Kiemala, Pügawas (Pygawas) Sarnitus, Riwa, Saceze (Sauge), Eduaia, Aliswanges, Arduš, Alostanotachos, i z innymi rejonami, wioskami po obu stronach rzeki Windawy położonymi, ofiarowują się wierze w Chrystusa, która ma być przyjęta, ziemie swoje, siebie i swoich zakładników przez ręce nasze w ręce papieża [Grzegorza IX – J.W.] złożą; tego samego wszelkiego rodzaju rozporządzenia dotrzymać na zawsze przyrzekają. My zaś, zastępcy urzędników papieża w tej części, za wspólną radą kościoła ryskiego, opatów Dunamundu, wszystkich kupców, rycerzy Chrystusa, cudzoziemców/pielgrzymów i obywateli Rygi, następujące z nimi porozumienie zawarliśmy i potwierdziliśmy: żądanie, mianowicie, że bezzwłocznie przyjmą kapłanów, ustanowionych na mocy władzy naszej, należycie w potrzebie mają starać się o nich i tym samym, jak prawdziwi chrześcijanie, będą we wszystkim posłuszni i z korzystnymi upomnieniami tych samych w każdym przypadku będą się zgadzać; od wrogów ich, tak jak siebie samych, będą bronić; od tych samych wszyscy zarówno mężczyźni, jak kobiety i dzieci bezzwłocznie przyjmą odnowienie chrztu świętego i inne obrzędy

mini papae auctoritate instituendum eisdem, cum reverentia et devotione, tamquam patrem suum et dominum, recipient, et in omnibus, tamquam domino suo et episcopo, aliorum more debito Christianorum, perfectissime obedientes, eidem obtemperabunt, ipsi reverentiam ac subiectionem, domino et episcopo suo debitam, impendentes. Ad ea vero iura, quae persolvere tenentur indigenae de Gothlandia, per omnia perpetuo tenebuntur episcopo suo, suisque praelatis annuatim persolvenda, ita quod nec regno Daciae, nec Sueciae subiiciuntur. Perpetuam enim eis indulsumus libertatem, quamdiu eos apostatare non contigerit; pacto tamen (tunc) inito et in chartula praesenti conscripto robur perpetuum obtinente, expeditiones super paganos tam pro terrae Christianorum defensione, quam pro fidei dilatatione faciendas frequentabunt; infra biennium domino papae se praesentabunt, et secundum eiusdem arbitrium per omnia perpetuo se habebunt, et ordinationem. Medio autem tempore instituta nostra perfecte servants ac praecepta, nobis obedient in omnibus, et per omnia obtemperabunt, salva in omnibus auctoritate domini papae. Quod ut perpetuum obtineat firmitatem, praesentem cartam exinde conscriptam, sigilli nostri, domini H. Lealensis¹⁰ episcopi, et aliorum supra denominatorum munivimus appensione. Actum anno Domini MCCXXX. in die Innocentum¹¹.

¹⁰ Niem. Leal, est. Lihula, *Quellen und Studien zur baltischen Geschichte. Teil 1, Baltisches historisches Ortslexikon. Estland (Einschliesslich Nordlivland)*, hrsg. H. Zur Mühlen, bearb. G. Watermann, Köln 1985, s. 294; *Encyklopedyja powszechna*, t. III, red. S. Orgelbrand, Warszawa 1860, s. 641. Herman został mianowany na biskupa Leal w 1224 r., *LU*, Nr. LXI, s. 64–65, Nr. LXIII, s. 67–69, Nr. 72, s. 16; *SRL*, Nr. LXVI e., s. 414–415. Właściwie powinna być tu miejscowość Dorpat, do której została przeniesiona siedziba biskupstwa w 1224 r., E. Bonnell, *Russisch-liwändische chronographie von der Mitte des neunten Jahrhunderts bis zum Jahre 1410*, Petersburg 1862, s. 244.

¹¹ 28 grudnia – dzień świętych Młodzianków (dzieci zamordowanych podczas rzezi niewiniątek).

chrześcijańskie będą wykonywać. Biskupa zaś, który ma być na mocy władzy papieża ustanowiony, z szacunkiem i oddaniem, jak ojca swojego i pana przyjmą i we wszystkim, zarówno panu swojemu i biskupowi, zgodnie ze zwyczajem innych Chrześcijan zobowiązaniu najdoskonalej posłuszni, temu samemu będą ulegać, ofiarowując należną cześć i podległość jednemu panu i biskupowi swojemu. Te zaś prawa z wyspy Gotlandia tubylcy zobowiązują się wypełniać, w każdym wypadku wiecznie będą podlegać swojemu biskupowi, oraz swoim przełożonym corocznie mają płacić tak, żeby ani królestwu Danii ani Szwecji nie podlegali. Wieczną bowiem im darujemy wolność, jak długo ich apostazja nie dotknie; wtenczas początkowe zasady i w obecnym dokumencie podpisanym treść po wieczne czasy będzie obowiązująca, podczas wypraw wojennych, które będą wykonywane, poganie tak dla obrony ziemi chrześcijańskiej, jak dla krzewienia wiary będą licznie się gromadzić; w ciągu dwóch lat przed papieżem się stawią i wobec tego samego wolę i rozporządzenie w każdym przypadku wiecznie będą wypełniać. Tymczasem zaś nasze prawa i przepisy będą przestrzegane, nam będą posłuszni we wszystkim i w każdym przypadku z zachowaniem we wszystkim władzy papieża. I wiecznie otrzymuje zapewnienie biskupa Leal Hermana, i innych powyżej wymienionych, że obecny dokument od tego czasu spisany, został zabezpieczony naszą pieczęcią. Roku Pańskiego 1230, 28 grudnia.